

QUAESTIO II.

DE UNIVERSALIBUS IN PARTICULARI.

CAPUT I.

De numero et fundamento praedicabilium.

THESIS IV.

Praedicabilia sunt quinque; Genus, Species, Differentia,
Proprium et Accidens.

180. Haec Thesis demonstrata fuit in Logica Minori n. 85. Insuper definitiones concretae descriptivae singulorum praedicabilium traditae sunt ibidem n. 91.

OBJECTIO.

181. Praedicabilia sunt septem. Nam *individuum vagum* et *personam* praedicantur de pluribus. Atqui haec non pertinent ad ullum ex quinque assignatis praedicabilibus. Ergo praedicabilia sunt septem.

Resp. Nego assertum. Ad rat. addit. Dist. *Individuum vagum* et *persona* praedicantur de pluribus *analogice*, *Conc.*, *univoce*, *Nego*. *Conc. min.*

Individuum vagum, ex. gr. *aliquis homo*, importat naturam communem cum determinato modo essendi, qui competit rei singulari, sub quadam confusione significato. Unde, quum determinatus modus essendi non possit esse plurimum, sed sit unius tantum; nomen quod hunc modum essendi confuse significat, potest dici de multis, tantum analogice secundum proportionalitatem propriam. Dum enim sub quadam confusione unum singulare significat, potest extendi ad ea omnia significanda, quae proportionaliter convenient in hoc, quod est habere proprium determinatum modum essendi.

Idem dicas de nomine *persona*, quod significat *rationalis naturae individuam substantiam*. Quum enim individuatio directe opponatur universalitati; necesse est ut nomen *persona* nonnisi analogice de pluribus praedicetur.

Haec est doctrina S. Thomae, quam ex pluribus locis collectam refert Cosmus Alamannus (1).

(1) Alamannus, Summa Philos. 1. p. q. 2. a. 6.

THESIS V*.

Intentiones generis et differentiae desumuntur 1. tamquam a fundamento proximo a tota essentia rei, quatenus haec ab intellectu consideratur vel sub formalitate nondum ultimo determinata; vel sub formalitate ultimo determinante; 2. tamquam a fundamento remoto, α) pro substantiis corporeis, genus desumitur a materia prima et differentia a forma substantiali; β) pro accidentibus, genus desumitur ex modo, quo afficiunt substantiam, differentia ex diversitate principiorum ex quibus causatur, aut ex eorum effectibus; γ) pro substantiis spiritualibus seu pro naturis angelicis, genus desumitur ex earum immaterialitate; differentia autem ex vario gradu, quo participant de perfectione essendi (1).

PRAENOTIONES.

182. Ad hanc Thesim recte intelligendam sedulo animadvertant: a) *genus* et *differentiam* esse intentiones intellectuales, quae non existunt formaliter in rebus sed fundamentaliter tantum;

b) his duabus intentionibus resultare tertiam quamdam intentionem, quae vocatur *species*;

c) eas ad invicem ita se habere, ut *intentio generis* connotet essentiam aliquam consideratam sub formalitate quadam *ad huc determinabili*; et in hac *indeterminatione* nullam excludat a sua praedicabilitate rem, in qua eius formalitas inveniri possit determinata ad aliquem gradum perfectionis completae seu specificae. Sic *intentio generica corporis* connotat essentiam corpoream, seu substantiam cui competit trina dimensio, praescindendo a quocumque gradu perfectionis specificae, cuius substantia corporea sit capax. Et ideo *per se* praedicatur *in quid incomplete* de omnibus speciebus, et *individuis corporeis*.

Intentio autem *differentiae* connotat eamdem essentiam consideratam sub formalitate quadam *solum determinante*; et ideo si *formaliter* tantum considereretur, nihil includit indeterminati, eo quod repugnat, ut principium quatenus determinans habeat aliquam indeterminationem. Attamen si considereretur *simil secundum suppositionem materiale* seu

(1) Haec est doctrina S. Th., qui fere iisdem verbis eam proponit in Opus. De Ente et Essentia Capitibus III, VI, et VII, atque alibi. — Conferatur Cosmus Alamannus, qui in Summa Philos. 1. p. q. 3. a. 4. verbis S. Th. ex variis eius operibus collectis hanc quaestionem pertractat.

ratione subiecti indeterminati, quod importat *in recto*, includit potentia-
liter inferiora speciei cuius est differentia, idest vel species inferiores
earumque individua, si sit *differentia intermedia*; vel tantum individua,
si sit *differentia ultima*. Et ideo de his praedicari potest *in quale quid*,
ut ratio universalis superior praedicatur de suis inferioribus. Sic dico:
Petrus est rationalis; homo est sensitivus; animal est vivens. Relate
autem ad speciem, cuius est differentia, praedicatur non ut ratio uni-
versalis superior de inferiori: sed tantum propter identitatem subiecti,
ut totum exhibens *in obliquo* partem determinantem totius compositi
de quo praedicatur. Id fit, quem dico: *homo est rationalis*, idest *habens*
rationalitatem.

d) ex conceptibus generis et differentiae, pro eo quod formaliter
important, resultare conceptum *speciei*; qui adaequate repreäsentat
essentiam et exprimitur per definitionem. Talis est conceptus speci-
ficus *hominis*, qui definitur *animal rationale*.

Quapropter quum dico: *homo est animal; homo est rationalis; homo*
est animal rationale; non designo diversas essentias, sed minus vel
magis determinate eamdem essentiam; videlicet designo eamdem hu-
manam essentiam, vel conceptu exhibente eam sub formalitate adhuc
determinabili, vel conceptu eam exhibente sub formalitate tantum de-
terminante; vel conceptu eam exhibente adaequate sub utraque for-
malitate determinabili et determinante; qui conceptus perfecte huma-
nam naturam repreäsentat.

e) propter analogiam ad compositum physicum ex materia et forma,
genus, utpote quod exhibeat essentiam sub formalitate determinabili,
dici se habere *materialiter*; *differentiam* autem, utpote quae exhibeat
essentiam sub formalitate solum determinante, dici se habere *forma-
liter*; *speciem* tandem, utpote quae exhibeat essentiam complete ex
utroque principio constitutam, dici se habere ut *compositum perfectum*.

f) indeterminationem conceptus generici non esse confundendam
cum indeterminatione materiae primae. Nam indeterminatio materiae,
excludit ab hac omnem formam; indeterminatio autem generis non
excludit ab eo formam; sed importat formam quamdam pluribus spe-
ciebus communem, utpote adhuc determinabilem a differentiis extra
eius rationem formalem positis (1).

Nota. Si haec animadversio conferatur cum his, quae de analogia
entis dicturi sumus in Ontologia; dilucidabitur quaestio quedam valde
implicata, cur videlicet notio entis, quamvis se habeat ad sua inferiora
ut totum potentiale universale; tamen non sit genus. Ideo enim ens
non est genus, quia 1. extra rationem formalem entis, quod ab actu
essendi denominatur, nequit inveniri differentia, quum quidquid quo-

(1) Cfr. S. Th. De Ente et Essentia c. III. « Et ideo dicit Commentator 2. met.
quod etc. »

cumque modo habet esse, sit ens: unde ens dicitur transcendens; 2. quia
forma, a qua denominatur *genus*, est de sui ratione *communis*; dum
contra *forma*, a qua denominatur *ens* est de sui ratione *singularis*; nam
esse est ultima actualitas rei existentis. Unde ens non potest habere
aliam communitatem praedicationis nisi analogicam.

PROBATUS PRIMA PARS.

183. Illud est proximum fundamentum, a quo sumuntur genus et
differentia, quod est *proprium subiectum intentionis generis vel dif-
ferentiae*. Atqui huiusmodi non est pars aliqua physica essentiae rei,
puta materia vel forma; sed est ipsa integra essentia rei, quatenus
abstractione totali consideratur vel secundum formalitatem nondum ul-
timo determinatam ad eius rationem specificam, vel secundum forma-
litatem ultimo eam ad hanc determinantem. Etenim genus definitur
natura praedicabilis de pluribus in quid incomplete; differentia autem
definitur *natura praedicabilis de pluribus in quale quid*. Ergo princi-
pium proximum a quo sumuntur genus et differentia est tota essentia
rei sub diversis respectibus considerata. Confirmatur ex S. Thoma (1).

PROBATUS SECUNDA PARS.

184. *Quoad 1um membrum.* Illud est in aliqua essentia composita re-
motum seu radicale principium ex quo desumitur genus quod est
maxime potentiale in ea, quum ex ipso tamquam ex radice pullulet
tota rei potentialitas. Atqui in essentia corporeâ principium intrinse-
cum maxime potentiale est materia prima. Ergo materia prima est ra-
dicale principium, ex quo in substantiis materialibus desumitur genus.

Quoad 2um membrum. Illud est radicale seu remotum principium ex
quo desumitur differentia in aliqua essentia composita, quod est prin-
cipium intrinsecum determinans et actuans potentiam subiectivam, ad
hoc ut ex ipsis tamquam ex actu et potentia resultet essentia com-
posita per se una. Atqui in essentia corporeâ forma substantialis est
principium intrinsecum actuans et determinans potentiam subiectivam
sibi correspondentem, nempe materiam primam. Ergo forma substan-
tialis est radicale principium, ex quo in substantiis materialibus desu-
mitur differentia. Haec manifestiora fient ex dicendis in Philosophia
naturali.

PROBATUS TERTIA PARS.

185. Quum accidentia non componantur ex materia et forma; eorum
genus et differentia nequeunt radicaliter desumi ex materia et forma;

(1) De Ente et Essentia Cap. III. « Et etiam talis est animalis habitudo ad homi-
nem etc. »

sed genus uniuscuiusque accidentis desumendum erit ex eo, quod est ei commune cum caeteris accidentibus eiusdem praedicamenti; differentia autem ex eo, quod est ei proprium.

Iamvero a) id, in quo unum accidens convenit cum caeteris eiusdem praedicamenti accidentibus, est aliquis ex novem modis entis, qui constituunt genera supraea praedicamentorum accidentium; in quae aequa atque in decimum modum entis, qui est proprius substantiae, dividitur ens transcendens per additiones *improprie* dictas (ut in Ontologia demonstrabimus). Unusquisque autem ex his novem modis essendi accidentium desumitur ex diverso modo afficiendi substantiam; ita ut, si eam accidens afficiat extendendo, habeatur quantitas; si disponendo, habeatur qualitas; si referendo, habeatur relatio; etc. Ergo genus alicuius accidentis desumitur radicaliter ex diverso modo afficiendi substantiam.

b) Id per quod accidens unius praedicamenti exhibetur differre ab accidente eiusdem praedicamenti erit radix ex qua desumatur eius differentia specifica. Atqui huiusmodi α) sunt principia propria uniuscuiusque accidentis, ad quae eius essentia commensuratur; scilicet *vel subiectum* quod afficit, ut *simitas* distinguitur a caeteris curvitatisbus per specialem habitudinem ad nasum, qui est proprium eius subiectum; *vel obiectum*, quod respicit, ut scientia astronomiae distinguitur a caeteris scientiis, eo quod habeat pro obiecto motus astrorum; *vel terminus* ad quem ordinatur, ut variae species relationum, etc. β) Si quorundam accidentium principia sint nobis ignota, desumimus differentias *ab eorum propriis effectibus*; sic albedo definitur color disaggregatus visus, quia propter abundantiam lucis id efficit; nigredo definiri posset color congregatus visus, quia hic effectus a paucitate lucis, vel ab eius partiali privatione procedit, etc. Ergo differentia accidentis desumitur radicaliter aut *ex eius propriis principiis*, aut *ex eius propriis effectibus* (1).

PROBATUS QUARTA PARS.

186. Quum substantiae spirituales sint formae per se subsistentes completae in linea essentiae; earum genus desumendum erit radicaliter ex ea ratione, in qua convenienter inter se; differentia autem desumetur ex ea ratione, per quam discrepant. Iamvero ratio, in qua convenienter substantiae spirituales, est earum immaterialitas vel intellectualitas; rationes autem per quas discrepant, sunt diversi gradus, secundum quos participant de perfectione essendi, plus minusve recedendo a potentialitate et accedendo ad actum purum. Ergo pro substantiis spiri-

(1) Confer. S. Th. De Ente et Essent. Cap. VII. in fine. « Et quia accidentia non componuntur ex materia et forma, ideo etc. »

tualibus completis in linea essentiae, genus radicaliter desumitur ex earum immaterialitate; differentia autem ex vario gradu, quo participant de perfectione essendi (Haec manifestiora fient ex dicendis in Metaphysica).

187. Confirmatur verbis S. Thomae (1). « Cum autem substantiae spirituales sint simplices quidditates, non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed a tota quidditate. Et ideo in principio de *Anima* dicit Avicenna quod differentiam simplicem non habent (id est differentiam desumptam a parte quidditatis earum), nisi species quarum essentiae sunt compositae ex materia et forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus, modo tamen differenti; una enim substantia separata convenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem ab invicem in gradu perfectionis secundum recessum a potentialitate et accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas in quantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi; ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota ».

COROLLARIA

EX HUCUSQUE DEMONSTRATIS.

188. Intelliges 1. *Quaenam sit ratio ob quam, quidquid est in aliquo genere, esse debeat compositum ex potentia subiectiva et actu vel in utroque ordine et essentiae et existentiae, vel saltem in ordine existentiae, si sit quidditas simplex subsistens, quae debet se habere ad esse existentiae ut potentia ad actum.*

Nam ipsi angeli ita convenire debent inter se in immaterialitate, tamquam in genere omnibus communi; ut distinguantur ab invicem per maiorem vel minorem recessum a potentialitate et accessum ad actum omnino purum, qui est ipsum esse subsistens, nempe Deum. Iamvero, nisi eorum essentia se haberet ut potentia subiectiva ad esse existentiae; repugnaret in eis hic maior vel minor recessus a potentialitate et accessus ad actum omnino purum; quum actus non limitetur nisi per potentiam, in qua recipitur, (ut in Ontologia demonstrabimus). Unde in tantum aliquid potest magis vel minus accedere ad actum purum, in quantum pro capacitatem propria sua essentiae magis vel minus participare potest de perfectione essendi, ad quam se habeat tamquam potentia subiectiva proportionata ad actum sibi respondentem (2). « Unde dico quod secundum gradum possibilitatis permixtae etc. »

(1) In Opus. de Ente et Essentia Cap. VI.

(2) Cfr. S. Thomam in 2. Sent. Dist. 3. q. 1. a. 1. ad 1. et art. 3.

Intelliges 2. cur, quamvis compositio metaphysica ex essentia et esse sit ratio, cur Angeli sint in genere; tamen eorum genus non desumatur ab essentia, neque differentia ab existentia.

Id enim unde sumitur differentia non est aliud ab essentia rei constitutae per differentiam. Existentia autem cuiuslibet rei crita primum ens, non est de eius essentia; quum quidquid sit de essentia rei cadat in eius definitione: existentia autem non pertinet ad definitionem rei creatae, quum haec definiri possit, etsi existentiam non habeat (1).

Intelliges 3. cur substantiae creatae spirituales non sint in eodem genere physico cum substantiis materialibus, sed tantum in eodem genere logico.

Quod enim est in eodem genere physico, habere debet materiam communem cum caeteris eiusdem generis. Genus autem logicum praescindit a materia communi et considerat solum convenientiam in ratione substantiae, quatenus haec est unus ex decem modis essendi, in quos dividitur ens transcendens, et supponit tantum compositionem metaphysicam ex essentia et esse.

Intelliges 4. distinctionem logicam inter genus et differentiam esse formaliter distinctionem rationis ratiocinatae, fundamentaliter autem supponere distinctionem realem in entibus, quae sub aliquo genere ponuntur.

Nam *distinctio logica* fundatur in compositione reali *ex potentia subiectiva et actu* vel simul in ordine essentiae et existentiae, ut contingit in rebus materialibus, vel in ordine existentiae tantum; ut contingit in substantiis spiritualibus creatis, quae sunt completatae in linea suae essentiae subsistentis in sua simplicitate, et nihilominus magis minusve participant de perfectione essendi, atque per id ab invicem distinguuntur.

Intelliges 5. Deum Optimum Maximum sub nullo genere contineri.
Etenim in eo nulla est compositio neque ex materia et forma, neque ex essentia et esse. Deus enim est ipsum esse subsistens, nempe est ipsa purissima perfectio absque ulla limitatione perfectionis subsistens. Sed de his agemus in Theologia Naturali.

OBJECTIONES CONTRA SECUNDAM PARTEM.

189. **Obiect. 1^a.** Aristoteles (2) ait: Materia non est pars speciei nec pertinet ad speciem. Sed genus sumi debet ab eo quod pertinet ad speciem. Ergo genus non sumitur a materia.

Resp. *Dist. mai.* Si nomine speciei intelligas cum Aristotele in loc. cit. formam, *Conc.*; si nomine speciei intelligas ipsam speciem denominative, idest essentiam completam praedicabilem de pluribus solo

(1) Cfr. S. Th. Opusc. 42. de Natura Generis cap. VI. in fine.

(2) VII. Metaph.

numero diversis, *Subd.* Materia signata non est pars speciei, *Conc.*; materia communis, *Nego. Conc. Min. Dist. conseq.* Genus non sumitur proxime a materia, *Conc.*; non sumitur remote, *Nego.*

Obiect. 2^a. Propter quod unumquodque tale, et illud magis. Sed genus et differentia praedicantur de toto composito. Ergo a fortiori materia et forma, si ex eis desumerentur genus et differentia, praedicari deberent de toto composito; quod tamen non fit. Ergo genus et differentia non desumuntur a materia et forma.

Resp. *Dist. mai.* Effatum, quod enuntiatur in maiori, est verum, si intelligatur hoc sensu, quod causa efficiens adaequata continere debet vel formaliter vel virtualiter perfectiones sui effectus, *Conc.* Si intelligatur hoc sensu quod quaecumque causa, etiam partialis, continere debeat perfectiones sui effectus, *Nego. Dist. min.* genus et differentia formaliter accepta, *Nego*; Genus et differentia denominative accepta, *Subd.* Nomina concretis et in suppositione materiali, *Conc.*; Nomina abstractis, vel in suppositione formalis, *Nego. Nego Conseq.* Etenim materia et forma se habent ut partes integrantes totius compositi, a quo abstrahitur genus vel differentia ad modum totius potentialis.

Obiect. 3^a. Substantia est supremum genus in suo praedicamento. Atqui substantia praescindit a compositione ex materia et forma, quia extenditur ad substantias immateriales. Ergo genus pro ipsis rebus materialibus ne quidem radicaliter desumitur a materia.

Resp. *Conc. mai. Dist. min.* Substantia ita praescindit a determinata compositione, ut supponat in suis inferioribus aliquam compositionem ex potentia et actu convenientem naturae eorumdem, *Conc.* ita praescindit a determinata compositione, ut eam non supponat, *Nego. Nego Conseq.*

Substantiae materiales et immateriales, quamvis non sint sub eodem genere physico, ad quod requiritur communitas materiae; sunt tamen sub eodem genere logico substantiae, ad quod sufficit, ut convenient in ratione essentiae cui competit habere esse per se, seu non in alio. Si autem quaeras cur substantia immaterialis possit convenire generice cum aliis substantiis in eodem praedicamento; respondemus posse, quia eius essentia licet simplex, tamen non est sua existentia. Si autem quaeras, cur substantia materialis possit convenire cum aliis substantiis in eodem praedicamento; respondemus posse quia habet in sui compositione materiam primam, tamquam potentiam subiectivam, quae in diversis suis partibus actuari potest per formas substantiales specifices diversas.

Obiect. 4^a. Quaecumque sunt sub genere participant uniformiter principia illius generis. Sed si genus pro substantia corporea desumeretur a materia, substantia materialis et substantia immaterialis non participarent uniformiter principia sui generis. Ergo genus substantiae corporeae non desumitur a materia.

Resp. *Dist. mai.* Si sint sub eodem genere physico, *Conc.*; si sint sub eodem genere logico, *Nego. Conc. min.*

Obiect. *5^a.* Principium cognoscendi nequit desumi ab ignoto. Sed genus est principium cognoscendi, utpote prima pars definitionis; materia autem est ignota. Ergo genus non sumitur a materia.

Resp. *Dist. mai.* Principium cognoscendi nequit desumi ab ignoto, quod neque per se neque per aliud innotescere potest, *Conc.* Quod innotescere potest per aliud, *Subd.* nequit desumi proxime, *Conc.; remote, Nego. Conc. prim. membr. min. Dist. secund. membr.* Materia prima ita est per se ignota, ut innotescat per aliud, nempe per formam et per analogiam ad materias secundas, *Conc.* Materia prima est penitus ignota, *Nego. Dist. conseq.* Genus non sumitur proxime a materia, *Conc.* non sumitur remote, *Nego.*

OBJECTIONES CONTRA QUARTAM PARTEM.

190. **Obiectio 1^a.** Partes definitionis significant partes rei. Sed in substantiis immaterialibus nulla est alia compositio, quam ex essentia et esse. Ergo genus earum sumitur ex essentia et differentia ex esse.

Resp. *Dist. mai.* Partes definitionis significant partes rei, quatenus desumuntur a partibus rei, *Conc.* Quatenus important ipsas partes rei, *Nego.;* quia important totam rem vel sub formalitate determinabili vel sub formalitate determinante. *Dist. min.* in substantiis immaterialibus nulla est alia compositio realis praeter compositionem ex essentia et esse; et ex substantia et accidentibus, *Conc.;* Nulla est alia compositio logica, *Nego.* Solutio patet ex demonstratione 4. partis.

Obiect. 2^a. *Magis et minus non diversificant speciem.* Atqui, si genus substantiarum spiritualium sumeretur ab essentia, quatenus haec est immaterialis; differentia autem sumeretur ab eadem, quatenus magis vel minus recedit a potentia et accedit ad actum purum; substantiae spirituales different ab invicem tantum secundum magis et minus. Ergo non hoc modo desumitur earum genus et differentia.

Resp. *Dist. mai.* Effatum in maiori allatum est verum si universaliter accipiatur, *Nego;* si limitetur ad intensionem vel remissionem qualitatum, quae ad modum motus, specificantur a termino, *Conc. Contrad. sequelam minoris.* Si maior vel minor participatio perfectionis immaterialiter essendi, esset quaedam intensio vel remissio qualitatis specificatae ab aliquo termino, *Conc.;* si sit aliquis absolutus gradus entis, *Nego. Nego Conseq.*

191. Principium, cui innititur difficultas, est universaliter falsum. Nam neque verificatur de augmento quantitativo, in quo magis et minus diversificant speciem; unitas enim subtracta vel addita variant speciem numeri; neque verificatur de perfectionibus essentialibus, quibus entia in variis gradibus perfectionum essentialium constituuntur, partici-

pando magis vel minus de perfectione essendi. Sic vegetalia magis participant de perfectione essendi, quam mineralia; animalia magis quam vegetalia; homines magis quam bruta.

In iis tantum casibus magis et minus non diversificant speciem, in quibus agitur de iis formis accidentalibus, quae speciem recipiunt ex ordine quem dicunt ad aliquem terminum; ita ut licet intendantur vel remittantur, remanent semper ordinatae ad eundem terminum ac proinde remanent eiusdem speciei. Sic dealbatio, quae est motus ad albedinem, remanet eiusdem speciei, etiamsi intendatur vel remittatur. Sic illuminatio, calefactio et similia. Eodem modo intenduntur et remittuntur habitus virtutum, quia specificantur ab aliquo termino, ut prudentia, iustitia, temperantia, etc.

CAPUT II.

De differentia.

THESIS VI.

Differentia, quae est tertium praedicabile, ea tantum est, quae a Porphyrio vocatur propriissima, quaeque definitur descriptive in concreto: *Id quod est praedicabile de pluribus specie vel numero differentibus in quate quid.*

PRAENOTIONES.

192. a) **Differentia propriissima** vocatur a Porphyrio ea, per quam res, quae in eodem genere convenient, differunt specie, ut *rationalitas*, per quam homo differt a bruto.

b) **Differentia propria** vocatur a Porphyrio ea, per quam res, quae cum aliis in eadem specie convenient, differt ab eis per aliquod accidentis *ab ipsa inseparabile*, ut *simitas vel crispitudo*, per quas homo simus vel crispus differt a caeteris, qui simi vel crisi non sunt.

c) **Differentia communis** vocatur a Porphyrio ea, per quam res, quae cum aliis in eadem specie convenient, differt ab eis per aliquod accidentis *ab ipsa separabile*, ut *aegritudo*, per quam homo aegrotus differt a sanis.

d) **Differentia propriissima** vocatur a quibusdam *differentia per se*; caeterae vocantur *differentiae per accidentem*.

PROBATUR THESIS.

193. Ea differentia est tertium praedicabile, cui huius definitio convenient, videlicet quae sit *id quod est praedicabile de pluribus specie vel*

numero differentibus in quale quid; nempe cuius formalitas importet partem determinan tem essentiae. Atqui haec definitio competit tantum differentiae, quam Porphyrius vocat *propriissimam*, quia haec intrinsece constituit naturam specificam; caeterae autem differentiae, nempe *propria* et *communis* important aliquid accidentaliter adveniens alicui individuo, sive inseparabiliter sive separabiliter cum eo connectantur. Ergo differentia, quae est tertium praedicabile, ea sola est quam Porphyrius *propriissimam* vocat.

SCHOLION

Differentiarum divisiones.

194. a) **Differentia suprema** est ea, quae cum genere supremo constituit primam speciem subalternam. Talis est in arbore porphyriana differentia *corporea* quae cum genere *substantia* constituit primam speciem subalternam *corpus*. (Vide pag. 35).

b) **Differentia subalterna** est ea, quae cum genere aliquo intermedio constituit unam ex speciebus subalternis. Talis est differentia *animatum* quae cum genere intermedio *corpus*, constituit *vivens*. Talis etiam est differentia *sensitivum*, quae cum genere intermedio *vivens* constituit *animal*.

c) **Differentia infima** est ea, quae cum genere ultimo constituit speciem infimam, sub qua tantum possunt esse individua, quum ea tantum importet essentiam ultimo determinatam et aptam ad individuationem et ad esse. Talis est differentia *rationale*, quae cum genere ultimo *animal*, constituit speciem infimam *homo*.

d) **Differentiae mere divisivae**, quae exprimuntur terminis infinitibus, sunt positivae sed infinitae, quia includunt indeterminate omnes species, quae omnino repugnant speciei constitutae cum genere communi per differentiam oppositam; et, ea mediante, repugnant omnibus speciebus huic inferioribus. Tales sunt in arbore porphyriana differentiae: *incorporea* relate ad *corpus* et ad omnes species huic inferiores; *inanimatum* relate ad *vivens* et ad omnes species huic inferiores; *insensitivum* relate ad *animal* et ad omnes species animali inferiores; *irrationale* relate ad *hominem* et ad individua humana. Hae differentiae relate ad species eis oppositas vocantur *repugnantes*.

CAPUT III.

De proprio.

195. **Proprium**, quod est quartum praedicabile, atque definitur descriptive in concreto *id quod praedicatur de pluribus in quale necessario*, est aliquid essentiae superadditum, resultans ex eius principiis intrinsecis, ita ut huic competit *omni*, *soli* et *semper*, atque praedicatur de subiecto *secundo modo dicendi per se* quia subiectum includitur in eius definitione, quum sit propria passio subiecti (cfr. n. 93.).

A Porphyrio definitur « Quod omni soli et semper convenit et conversim de re praedicatur ». Quae definitio ita clarius proponitur ab Alamanno (1). « Quod inest omni individuo speciei, et soli speciei et semper et conversim de illa praedicatur ».

Inest a) omni; idest *proprium* invenitur in omni individuo, quod participat essentiam, cuius est *propria passio*; *b) soli*, videlicet non invenitur in aliis individuis, sed tantum in illis, in quibus invenitur natura, cuius *proprium* est propria passio, et unice ratione huius naturae. Huiusmodi sunt omnia inferiora alicuius naturae specificae, *sive infimae*, de qua *proprium strictissimo sensu* dicitur, sicut omnes divisim homines sunt risibiles; *sive subalternae*, de qua *proprium latiori sensu* dicitur, sicut omnes divisim homines et omnia divisim bruta sunt vigilativa et dormitiva; *c) et semper*, idest inseparabiliter in omni hypothesi.

Hae tres conditions simul requiruntur ad *proprium*, quod est quartum praedicabile. Quaedam enim alia ita sunt propria alicui naturae, puta humanae, ut convenient huic *soli* sed *non omni*, ut esse medicum, philosophum etc. Quaedam ita sunt propria, ut convenient *omni* sed *non soli*; ut esse bipedem competit omni homini, sed non soli. Quaedam ita sunt propria ut convenient *omni* et *soli* sed *non semper*, ut dormire convenit omni et soli animali sed non semper. *Proprium* enim quod est quartum praedicabile, quum resultet necessario ex principiis intrinsecis naturae specificae, ita est inseparabile ab ea, ut si per secundam operationem intellectus ab hac excluderetur, ipse verus conceptus naturae, cui inest, destrueretur. Sic, exclusa risibilitate ab homine, hic neque esse, neque cum veritate concipi posset ut homo seu ut animal rationale.

Passiones proprias subiecti causari a principiis intrinsecis naturae *causalitate resultantiae*, quae est aliqua species *causalitatis efficientiae*, dicemus in Ontologia.

(1) Sum. Phil. 1. p. q. 6. a. 1.

CAPUT IV.

De accidente.

196. **Accidens**, quod est quintum praedicabile, et definitur descriptive in concreto: *id quod praedicatur de pluribus in quale contingenter*, est aliquid essentiae superadditum, non resultans ex eius principiis intrinsecis, sed extrinsecus adveniens; ita ut possit adesse vel abesse praeter subiecti corruptionem. Videlicet ita inest subiecto ut etiamsi per secundam operationem intellectus excluderetur a subiecto; non destrueretur verus conceptus naturae subiecti. Sic quamvis positive excluderetur albedo ab homine, hic adhuc cum veritate conciperetur esse homo seu animal rationale. Idecirco definitur a Porphyrio « Quod potest adesse et abesse praeter subiecti corruptionem ».

197. **Ex dictis intelliges a) accidens logicum**, quod est quintum praedicabile opponi non solum *speciei*, eiusque logicis constitutivis, nempe *generi et differentiae*; sed etiam opponi quarto praedicabili seu *propriae passioni essentiae specificae*.

Intelliges b) accidens quod dividitur per novem suprema genera accidentium non esse *accidens logicum*, sed *metaphysicum seu praedicamentale*, quod extenditur etiam ad *proprium*.

Intelliges c) accidens aliquod, etiamsi *physice* non possit separari ab aliquo subiecto absque huius *physica destructione*, non esse eo ipso dicendum *accidens proprium*, nisi *ipse conceptus naturae subiecti* periret, si intellectus iudicans negaret hoc accidens de tali subiecto; quod contigeret ex. gr. si negarem *risibilitatem* homini.

Intelliges d) praedicabilitatem *accidentis*, in quantum est quintum praedicabile, et praedicabilitatem *proprii*, in quantum est quartum praedicabile esse *denominativam*, quia refertur ad subiecta formarum accidentalium, quatenus ab his connotantur. Sic *lignum* dicimus esse *bipedale, album, combustum* etc. Formae enim accidentales in seipsis consideratae pertinent ad sua propria praedicamenta, et eae quae sunt eiusdem praedicamenti praedicantur ad invicem essentialiter ut genera vel species. Sic *albedo* est quaedam species *coloris*, qui est sub supremo genere *qualitatis*; *combustio* est quaedam species *passionis* etc.

Intelliges e) *accidens* sub diverso respectu consideratum pertinere ad *praedicabilia* vel ad *praedicamenta*. Quatenus enim *forma accidentalis* consideratur *absolute secundum suam essentiam*, pertinet ad aliquod praedicamentum accidentium et habet suo modo definitionem ex genere et differentia (cf. n. 185). Quatenus autem consideratur *relative secundum necessitatem vel contingentiam* suaem inhaesionis alicui subiecto, pertinet vel ad quartum vel ad quintum praedicabile.

QUAESTIO III.

DE ANTEPRAEDICAMENTIS.

Antepraedicamenta sunt notiones quaedam praerequisitae ad rectam Praedicamentorum tractationem. Praecipuae Antipraedicamentorum divisiones sunt sequentes:

DIVISIO I.

UNIVOCA, AEQUIVOCA, ANALOGA ET DENOMINATIVA.

198. Haec divisio recte praemittitur. Etenim, quum praedicamenta considerari possint vel *a) relate ad notionem transcendentalem entis*, quae per additiones improprie dictas dividitur in decem suprema genera, tamquam *analogum in analogata*; vel *b) ad invicem*, quatenus res unius praedicamenti *denominative* praedicatur de re alterius praedicamenti; vel *c) relate ad inferiora*, in quae decem suprema genera per additiones proprie dictas, idest per differentias specificas, descendunt tamquam *univoca in univocata*; recte praedicamentis praemittuntur notiones de *univocis, aequivocis, analogis et denominativis*. Has notiones nos sufficienter tradidimus in Logica minori nn. 29 ad 37, 44, 89.

DIVISIO II.

EORUM QUAE DICUNTUR ET EORUM QUAE SUNT.

199. Quum subiectum praedicamentorum sit *ens reale sensibile*, a quo per primam operationem intellectus abstracthantur conceptus specifici, vel generici, vel differentiales, qui important notiones praedicabiles de ipso; Aristoteles ad bene secernendos terminos, qui in praedicamentis adhibendi sunt, a terminis qui adhiberi nequeunt, et ad recte determinandas notiones obiectivas, quae subiici vel praedicari debent; divisionem constituit *eorum quae dicuntur et eorum quae sunt*. Itaque

a) ea quae dicuntur divisit in *complexa et incomplexa*. *Complexa* vocavit ea, quae dicuntur cum coniunctione ad alia, ut: *homo legit, equus currit*. *Incomplexa* vocavit ea quae dicuntur solitarie ut: *homo, equus, cursus* etc. (Cfr. n. 43.)

Incomplexa tantum posse poni in praedicamento patet ex eo, quod *complexa* respondent secundae operationi nostri intellectus: *incomplexa* autem *prima*. Iamvero quum praedicamentum logicum resultet ex notionibus per primam operationem intellectus abstractis ab ente reali